

«Eskoizian erreferenduma egitea posible bada, zergatik ez da Katalunian posible izango?»

Elisenda Casañas Zuzenbidean lizentziaduna da Bartzelonako Unibertsitate Autonomoan. Bere tesiak Eskozia-Britainia Handia eta Katalunia-Espainia bikoteak alderatu zituen. Katalandarra izateak, baina ama eskoziarra edukitzeak modu berezian biribiltzen du bere curriculum. Edinburgoko Unibertsitateko bulegoan hartu gaitu.

| JON ALONSO |

DOKTORETZA Florentzian egin zuen, Europako Unibertsitate Institutuan. Bere tesia (*Judicial Federalism from a comparative perspective: Spain, the United States and the United Kingdom*) zuzenbide konparatuan oinarritzen zen: zehatz esateko, Eskozia-Britainia Handia eta Katalunia-Espainia bikoteak alderatzen zituen, botere judizialaren ikuspegitik, Amerikako Estatu Batuetako errealitateari ere so eginez. Gaia hauxe zen: botere judiziala eta nazio antzeko estatuak.

Bartzelonako Unibertsitate Autonomoan eskolak ematen denbora batez egon eta gero, egun Edinburgoko Unibertsitateko Law School-eko irakaslea da. Euskal Herrian ezaguna dugu, Juan Jose Ibarretxe eta beste hainbat aditurekin batera erabakitzeo eskubidearen aldeko mahai-inguruan parte hartu baitzuen joan den martxoan.

Eskozia, Katalunia... Ba al da bi prozesu hauen sorrera justifikatzen duen ezaugarri historikoren bat?

Hasieratik argi utzi behar da bi prozesu guztiz ezberdinak direla. Hemen SNPk, minoritarioa izatetik datorren alderdi baten ideiak, *devolution* prozesuan oinarritutakoak —*devolution* 1997an Eskoziako Parlamentua sortzeko izenpetu zen legea da, eta bere espiritua progresiboki soberania-kuota handiagoak

lortzearen aldekoa da— eta bere liderraren arrakastak, hau da Salmondoren arrakastak bultzatu du prozesua, han gizarte zibilaren bultzada izan da erabakigarria. Gero, nik uste dut hemengoaren eragina, han, begi-bistakoa dela, bat-batean erreferendumaren posibilitatea erreal bihurtzen delako, katalandarrak hona begira jarri eta beren buruari esan diotelako: Eskoizian posible bada, zer dela-eta ez da Katalunian posible izango? Lehendik ere bazen Quebeceko erreferentzia, baina hura askoz urrutiago ikusten zen; aldiz, Eskoziaren kasuak desegin ditu errezelo asko: ez da munduaren amaiera, ez da ezer gertatzen, prozesua guztiz modu zibilizatuan gauzatu daiteke, hemen gertatu den bezala... Dena eremu berean gertatzen ari delako, Europan alegia.

Eskoziaren kasua bitxia iruditzen zaigu kanpotik beha gauden askori: erreferenduma egingo zela erabaki zenean, ezetza zen nagusi alde handiz, nahiz eta gero, dirudienez, aldea txikiagotzen ari den. Harrigarria da, neurri batean: nola hartzen du SNPk erabaki hori, itxura batean gutxienez, politikoki oso gaizki ateratzen ahal zaion apustua denean?

SNP hasieratik izan da alderdi independentista. Hasieran alderdi

minoritarioa zen; 2007ko hauteskundeetan gehiengo lortu zuen, ez gehiengo absolutua, ordea. Hala ere, SNPk bere estrategia independentistarekin segitu zuen. Gertatzen dena da Salmondoren ideia zela, hasiera batean, bi galderako erreferenduma egitea, Katalunian planteatu den antzera: galdera bat *devolution* delakoari buruz izango zen, eta bestea, independentziari buruzkoa. Hasierako planteamendu horrekin inkestak ez zitzaizkion hain gaizki ateratzen SNPri, ikusten zelako, kopuruz, hiru talde antzeko ateratzen zirela: egoera bere hartan jarraitzea nahi zutenen taldea, autonomia handiagoa nahi zutenen taldea, eta independentzia nahi zutenena. Gauzak horrela, bi galdera horiek eginez gero argi geratzen zen *devolution*-eko jarrerak irabaziko zuela, independentisten bozkak ere batuko zituelako, behar izatera. Izan ere, hemengo kultura konstituzionala urratsak hurrenez hurren ematearen aldekoa da, oso, haustura gogorren aldekoa baino. Beraz, gauza independentzia bai edo ez ipiniz gero, inkestak ez ziren hain onak Salmondentzat, baina egoera bere osotasunean begiratuta, giroa ez zen hain eskasa. Eta, hara non, 2011ko hauteskundeetan SNPk gehiengo absolutua lortu zuen.

Erresuma Batuko Gobernuaren inposizioa: konforme, erabaki zuten, emango dizuegu erreferenduma egiteko eskumena, baina trukean eskatzen duguna da galdera bakarra izatea, eta erantzuna, bai ala ez.

Beraz, erreferenduma egiteko eskumena ez zegoen Eskoziako Parlamentuari edo Gobernuari.

Hori oso argi ez zegoen auzia zen. Hemen, printzipioz, edozein hiritarrrek eskubidea dauka auzitegiara jotzeko edozein lege inkonstituzionala dela iruditzen zaiotzen. Hori gerta ez zedin, Erresuma Batuko Gobernuak Eskoziari erreferenduma egiteko eskumena berariaz eman zion, inork ez zezan auzitegiara jo.

Zer dio Britainia Handiko konstituzioak estatua osatzen duten nazioek daukaten soberania-graduari buruz?

Britainia Handiak ez dauka konstituzio idatzi bat. Hemen marko konstituzionala aski malgua da, eta agiri-multzo batek –zenbait legek, jurisprudentziak, zenbait agirik, printzipiok, konbentziok, praktikak– eratzen du marko hori. Alde horretatik, hemen ere zalantzak izan ziren, eztabaida eta ika-mika handiak, erreferendumari dagokionez. Hau da, auzia zen ea Eskoziako Parlamentuak edo Gobernuak eskumena zeukan erreferenduma egiteko, edo ez. Izan ere, 1998ko *Scotland Act* delakoak horri buruz dioena batera zein bestera interpreta zitekeen. Beste batzuek 1707ko Batasunaren Ituna hartzen zuten aintzat, erreferendumaren eskumenari dagokiona konpontzeko –1707ko Batasunaren Ituna Eskoziaren eta Ingalaterraren batasuna ezartzen duena da–. Hortaz, hor planteatu zen eztabaida: ea nori zegokion erreferenduma antolatze-ko eskumena, eta zertan oinarrituta

iristen zen ondorio horretara. Dena den, hemen ez dago halako eztabaidak auzitegiaren erabakitzeko kulturarik. Esaterako, sekula ez da Eskoziako Parlamentuaren eta Britainia Handiko Parlamentuaren edo gobernuen arteko eskumen-gatazka bat auzitegiara eramán. Baina azkenean nahiago izan zuten, batzuek eta besteek, adostasun batera iritsi, gaiari buruzko jurisprudentziarik ez eta, hobe zelakoan, Auzitegi Gorenera jo baino. Espainian halakorik ezinezkoa da.

Legearen aldetik, nola ikusten dituzu Europar Batasunarekiko harremanak, zenbait herrialdek balia zezakeen beto-eskubidea...

Hau ere oso gai eztabaidatua izan zen, eta honetan Salmondrek huts txiki bat egin zuen, demonstratu zelako ez zeukala Eskoziak Europako Batasunaren barruan segituko zuela zioen txosten juridikorik... Orain, adituen artean, gehiengoaren iritzia da, Eskozian bederen, Europar Batasunak ez dizkiela eskubideak estatu kideei bakarrik ematen, Europako hiritarrei ere eskubideak ematen dizkiela, eta independentzia prozesu batek, eskoziarrak europar direnez, ez dizkiela europar hiritar moduan dauzkaten eskubideak ukatu behar. Hortaz, uste dute negoziazio politiko bat izan daitekeela, eta negoziazio horren bidez mekanismoak sortu Europaren barruan segitze-ko. Zeren, gauza bere osotasunean ikusita, ez litzateke Eskoziak bakarrik arazo bat edukiko lukeena. Erresuma Batua ere aldatuko litzateke, lurraldez, populazioz... Beraz, Erresuma Batua ere berregokitu beharko litzateke Europar Batasunaren barruan, ez zelako izango lehengoa... Beraz, bi estatu berri izango zirenez, biek berregokitu beharko lukete euren estatusa negoziazio baten bidez. Aditu askok, esaterako hemen irakaslea den eta Europar Batasuneko Justizia Auzitegiko kidea izan den ospe handiko Sir David Edwardek, argi esan du auzi politiko bat izango zela, ez duela zentzurik dagoeneko Europa den herrialde batek –Eskoziak– kanpora joan behar izateak.

A ze nolako arrakasta, ezta?

Bai, are eta gehiago kontuan hartuz gero hemengo hauteskunde-sistema aski bihurria dela –ordezkari batzuk barrutika aukeratzen dira, eta beste batzuk, aldiz, sufragio zuzenaren bidez–, inork gehiago absolutua ez lortzeko pentsatuta, alderdien arteko ituna egitera behartzeko asmatua. Beraz, alde horretatik Salmondren arrakasta historikoa izan zen, inork ez zuelako uste gehiago absolutu bat litekeena zenik, Eskozian, sistema horrekin. Orduan Salmondrek bere burua oso indartsu ikusi zuen, eta erabaki zuen nekez edukiko zuela hau bezalako beste aukera bat, eta aurrera egitea erabaki zuen. Ez da ahaztu behar aurkeztu zuen programaren barruan zegoela erreferenduma egitea.

Baina azkenean, zenbat galdera egingo dira?

Azkenean galdera bakarra izango da. Horixe izan zen, hain zuzen,

TERMOMETROA • ELISENDA CASAÑAS

Eta betoa? Badakizu, esaterako Espainian, horri buruz zer esaten den...

Bai, egia da beto-eskubide hori izan badela. Baina nire iritzia da Espainiak eskuak lotuta edukiko lituzkeela, are gehiago dagoen egoeran egonda, britainiarren artean lortutako eta gainerako estatuek onartutako akordio politiko bat atzera botatzeko.

Beste gai batera pasatuz: Eskozia zoragarria da, jendea ikaragarri amultsua eta atsegina, baina, nola eragiten die honek guztiak sentimenduen arloan? Batek pentsatzen du nolabaiteko haustura-tentsioa topatu behar duela, baina normalitatea erabatekoa da. Ez dirudi une historiko bat bizitzen ari direnik.

Eskozian gauzak, orokorrean hartuta, ez daude hain gaizki. Beste alde batetik, Britainia Handian inork ez du sekula ukatu Eskozia nazio bat denik. Cameronek ere, hasieratik, eta nahi bada kalkulu politiko bat eginez, ez du inoiz ukatu erreferenduma egiteko eskubidea. Alde horretatik, ez dago krispaziorako lekurik. Baina unionisten kanpaina, hasiera-hasieratik, oso negatiboa izan da. Jendeak “Beldurra proiektua” esaten dio. Ez dute kanpaina positibo bat egin, nazionalistek planteatu dituzten elementuak ukatzeraz mugatu dira. Salmondrek diola ekonomiak hobera egingo duela? Ba, haiek ezetz, baina elementu positiborik planteatu gabe. Eta denean horrela. Jarrera hori ekartzen ari da joera-aldaketa inkestetan, hain zuzen ere. Gainera, independentziaren aukerak ziurgabetasuna sortzen du, baina puntu batetaraino, jendeak ez duelako hainbeste zalantza Eskozia independente baten bidegarritasunaz.

Gai ekonomikoak: Ipar itsasoko petrolio, libratik ateratzea, zorra...

Hor ere Ingalaterrako Gobernu ziurgabetasunaren baza jokatzeko ari da. Ez dute esaten zer nolako hitzarmenetara iristeko prest dauden. Beren jarrera da, konforme, botoa eman ezazue, eta ondoren, alde egitea erabakitzen baduzue, orduan ikusiko dugu zer nolako

hitzarmenetara iristera prest gauden, baturik segitzeko erabakia hartu dutenen interesen defentsan.

“SNPren kanpaina gizarte ongizateari begira dago guztiz. Eztabaidatzen dena horixe da, finean, independentziarekin bizi-kalitatea irabaziko den edo ez. Hori da funtsa”

Gure ikuspegitik oso harrigarria da, eskoziarren aldetik, zenbait gauzatan egiten duten planteamendua: libratik ez ateratzea, erregina eta erregetxea onartzea...

Tira, zenbaiten iritziz Salmonden independentzia proiektua aski *light* edo litzateke. Ez du planteatzen haustura erabatekorik. Irudi luke bi aldeek nahiko lituzketela bildu bi aukeren erdian dauden boto-emaelek. Erregetzari dagokionez, ez da ahaztu behar errege-etxe britainiarra Eskoziako errege-etxea ere badela, hortaz beretzat hartzen dute. Baina planteamendua lotuta dago lehen aipatu dugun progresibotasun horrekin. Horregatik beragatik, alderdi unionistak hasi dira planteamendu alternatiboak asmatzen, konturatuta bestela ez daukatela zer eginik. Eskoziari autonomia gehiago ematearen aldeko planteamendua

“Eskozian gehiengoaren iritzia da Europar Batasunak Eskubideak ematen dizkiela, eta independentzia prozesu batek ez dizkiela europar hiritar moduan dauzkaten eskubideak ukatu behar”

menduak, noski, ezetzak irabazten duen kasurako.

Eskoziak zergak biltzeko eskumena dauka?

2012. urtera arte eskumen gutxi zeukan arlo horretan, eta erabili gabe zituen eskumen gutxi horiek. Aurtengo *Scotland Act* delakoaren azken berrikuntzak, ordea, hainbat eskumen ematen dizkie Eskoziako Parlamentuari eta Gobernuari zerga kontuan, baina eskumen horiek oraindik ez daude indarrean. Hori da alderdi unionistak aztertzen ari diren gaietako bat.

Horretaz aparte, uste duzu konparagarriak direla, esaterako, Kataluniaren autonomia-maila eta Eskoziakoa?

Konparagarriak iruditzen zaizkit eskumenei dagokienez. Baina diferentzia handi bat dago: naziotasunaren aitortza.

Badago jarrerren polarizaziorik eskualdearen, erlijioaren edo hizkuntzaren arabera?

Nik ezetz esango nuke. Salmonden eta SNPren kanpaina gizarte ongizateari begira dago guztiz, eta hor dago egiazko gatazka: gizarte zerbitzu gehiago, zerbitzu publiko gehiago, aberastasunaren banaketa justuagoa, eta abar, sozialdemokrazia ideologiaren ikuspuntutik. Eztabaidatzen dena horixe da, finean, independentziarekin bizi-kalitatea irabaziko den edo ez. Hori da funtsa. Gero, polarizazioa aipatu duzunez, bada datu aski bitxi bat: esaten dute generoaren araberrako diferentzia dagoela, hau da, gizonezkoak independentziaren aldekoagoak direla emakumeak baino.

Eta hori nola interpretatzen da?

Interpretazio batzuen arabera, aski interpretazio sexistak bada ere, emakumezkoek jarrera kontserbatzaileagoa egozten zaie. Zeren egoera honek hutserako egindako jauzi-sentipenetik ere badauka: alegia, ez gaude hain gaizki, hobeki egon gitezke agian, baina, zer gertatuko da, benetan, jauzia egiten badugu? Beste batzuek egiten duten interpretazioa da emakumeak dela gizarte-laguntzaz (gaixo eta

zaharren zaintza, eta beste) gehien arduratzen dena, eta hortik dator-kiela jarrera zuhurragoa izatea, Sal-mondek estatu askoz sozialago baten promesa egiten baitu, baino Erresuma Batuko Gobernuak esaten duelako ez duela dirurik izango bere promesak betetzeko. Dena den, inkesta zehatzago batzuek erakusten dute gai berdintsuek kezkatzen dituztela emakumeak eta gizonak, eta hortaz, diferentzia hori izateko arrazoia zein den, ez dago batere argi. Edonola ere, emakumeen botoa funtsezkoa gertatuko da.

Zu, katalandarra zaren aldetik, eta Eskoziakoa ezagututa, baikorra zara?

Biziki kezkatzen nau Kataluniako egoerak, ikusten dudalako gauzak okertzen ari direla eta azkenean, geratzen diren aukerak oso erradikalak direla, eta uste dudalako horrek ez diola inori mesederik egingo. Mar-txa honetan, ematen du hauteskunde plebisitariotara joan beharko dela, eta independentziaren aldeko hau-tuak irabaziz gero, alde bakarreko independentzia aldarrikapenera; eta

“Eskozia eta Katalunia konparagarriak iruditzen zaizkit eskumenei dagokienez. Baina diferentzia handi bat dago: naziotasunaren aitortza”

honek eszenatoki problematiko bate-ra eramango gintuzke.

Negoiazio baten eta konponketa baten aukera baztertzen duzu?

Nik uste dut gauzak iritsi diren pun-tura iritsita, oso aukera gutxi gera-tzen dela jendeari esateko, begira, konponketa ekonomiko batera iritsi gara, eta beraz, ez duzue bozkatu beharko. Hau ere oso problemati-koa iruditzen zait. Ordea, negozia-zioaren posibilitatea ez da inoiz baz-tertu behar. Beharbada orain, negoziazio baten bidez hitzarmenen batera iritsiko balitz, horixe aurkez-tu beharko litzaioke herriari, horri

buruzko botoa eman eta prozesua amaitzeko.

Ez ditugu tankeak ikusiko Grazia pasealekuan, ezta?

Ezetz espero dezagun. Horixe da nik esan nahi dudana: egoera ez da erraza inorentzat. Masek nekez egingo du atzera, gobernu zentralak bere jarreraren irauten badu ere, ANC bezalako baseko erakundeak oso indartsu daudelako, eta zalantzak eduki dituen bakoitzean Esquerrak nabarmenki gora egin duelako. Gai-nera, erreferendumaren aldeko jarrera herritarren artean oso zabal-duta dago; azken hauteskundeetako emaitzek erreferenduma egitearen aldeko agindu bat suposatuz. Baina, bere aldetik, Madrilgo gober-nuak ere ezin ditu irteera errepresi-bo hutsak baliatu. Hain justu, lehen Quebeceko eta orain Eskoziako prozesuek oso agerian uzten dute Madrilgo jarreraren intolerantzia. Eta bitartean jendea oso haserre dago, sumindu-ta, nazio bezala merezi duen aitortenaren zain, besteak beste. ■

Kalean da ekaineko

aizu!

- Azterna zaharrak gaztetxe berrian
- Peñak, Sanferminetako gatza eta piperra
- Baratze Parkeen Sarea Gipuzkoan
- Estitxu Pinatxo arin-arin
- Botika baten historia

Urte osoko harpidetza (Hego Euskal Herria eta Espainia) 29 €
aizunet.org